

בס"ד, עלון מספר 28 < ענייני מלחמה וחנוכה > כסלו תשפ"ד

פנינים וניצוצי אור המתחדשים ובאים מפיו ומשולחנו של רשכה"ג מרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

בפצותי שיח

דבר המערכת

עומדים אנו בראשיתו של חודש כסלו, חודש אשר ישועות הקיפו בו את עם ישראל, בחג החנוכה, אשר שם עיקר המלחמה היתה על נשמותיהן של ישראל על יסודות התורה והאמונה, דבר אשר היונים ראו בו כאות ברית בין ישראל לקוב"ה, ועז רצונם היה לחבל בקשר הזה, עד שר כל יהודי לא יהא לו חלק באלוקי ישראל.

ובשנה לאחר הנצחון, כלשון הגמרא בשבת כ"א ב' 'לשנה אחרת', קבעו חכמים את זה החג ליום טוב, ובעיקר לפרסומי ניסא, על הנצחון הרחני שנעשה לעם ישראל.

אין יותר מתאים מלפרסם את הנס בימים אלו דוקא, עת מלחמה, אשר עומדים עלינו לכלותינו מכל עבר, והקב"ה מצילנו מידם בכל רגע ורגע, דוקא בימים אלו, ראוי נס חנוכה, לפירסום רבתי, למען ידעו הדורות, שאך ורק ע"י תורתנו הקדושה, ומסירות הנפש בקיום מצוותיה, נצל מכל פגע רע.

בגליון הנוכחי הבאנו דברים, גם אודות הקשר בין הרב זיע"א, למרן רה"י הגרב"מ אזרחי זצוק"ל, אשר הערכתו והערצתו, ושיעור התבטלותו לרבינו, לא ידעה גבולות, ומן המעט מן המעט העלינו על גבי הכתב, כמו כן במדור 'שיחת התלמידים' הבאנו ליקוטי בתר ליקוטי מאשר כתב וסיפר, תלמידו כבנו ממש, של רבינו, המחנך הדגול הרב סענדר פרייזלר זצוק"ל, אשר היה בן ביתו של רבינו, דולה ומשקה בכל עת מתורתו ואימרותיו, ויהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

וכבר הביא רבינו בשם פרקי דרבי אליעזר (פרק ל', ראה במדור 'עת מלחמה') שלעתיד לבוא, ישמעאל יעשו מלחמות, וכביכול יקחו המלוכה לעצמם, אך לבסוף ימסרו את המלוכה למלך המשיח, אשר ישמיד ויכלה אותם כרגע, ויבנה בית מקדשו ותפארתו, אמן ואמן אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה, העומדים בין כים ובין ביבשה, המקום ירחם עליהם, ויוציאם מצרה לרוחה, ומאפילה לאורה, ומשעבוד לגאולה, השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן.

המערכת

הרב זצוק"ל בתפילה בביתו על שמות הקוקים לישועה

"בנכ"ל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו ורקב"ה מצילנו מידם ואין לברור מארץ ישראל"

מתוך תשובות שהשיב הרב זצוק"ל בכת"י"ן לשואלים בימי סערה ומלחמה בעבר, ומתפרסמות לראשונה בגליון 'שיח אמונה' עמוד 3

תורת שיח

ליקוטים מתורת הרב זצוק"ל בענייני חנוכה

המשך בעמוד 10

שמספרים בניו בין הגוים משמע דשייך פרסומי ניסא בין הגוים {מיהו בשה"צ סי' תרע"ב אות י"ז נראה דבגוים אין פרסומי ניסא וצ"ע}.

נר חנוכה בבור עמוק יותר מכ' אמה

בשבת כ"א ב' משמ"י דר' תנחום נ"ח

בענין אם שייך פרסומי ניסא לעכו"ם

נשאלתי הדר במקום שאין ישראל אם שייך פרסומי ניסא לגוים, והנה רש"י בשבת כ"א ב' מפרש עד דכליא ריגלא דתרמודאי שם אומה מלקטי עצים דקים ומתעכבים בשוק עד שהולכים בבי השוק לבתיהם משחשיכה ומבעירים בבתיהם אור וכשצריכין לעצים יוצאים וקונים מהן, משמע דשייך פרסומי ניסא לגוים ודוחק לומר דכ"ז שהן הולכים ברחוב גם יהודים באים שם לקנות מהן, אמנם כ"ז לפי רש"י אבל הר"ף פי' מלקטי עצים נקראין תרמודאי ולפי"ז י"ל דישראל הן ואין משם ראי'. ובמדרש תהלים פמ"ד אי' למען תספר באזני בנך ליתן שבח למקום שבניו מספרים כבודו בין הגוים וכה"א שירו לה' שיר חדש ספרו בגוים כבודו {בכל העמים נפלאותיו} כר כבודו של הקב"ה

שיחת התלמידים

עדויות מהקודש פנימה, מבאי ביתו ותלמידיו של הרב זצוק"ל

מעשי רב, שביבים, פנינים ועובדות, שנערכו עבור עלון 'שיח אמונה' על ידי תלמידו ובנו החורג של הרב זצוק"ל,

הרה"ג רבי **סנדר פרייזלר** זצוק"ל, שזכה לקרבתו עשרות בשנים

בראשית הדברים, שומה עלינו להקדים את גודל החביבות מיוחדת שרחש הרב זצ"ל לבנו-תלמידו ר' סנדר זצוק"ל שהסתלק מאתנו לאחר מחלה קשה בחודש האחרון.

הרב התבטא תחת אחד השיחים כי 'הוא מתפלל עליו בכל יום', הרבנית ע"ה הוסיפה נר מיוחד לנרות שבת קודש, שהיתה מדליקה עבור כל ילד, ואף כאשר הגיעה לביקור אצל אמה הרבנית ע"ה, לפני רבות בשנים, התבטאה בפניה כי 'לזקנותה ילדה עוד ילד... סנדר...!'

בשבת האופרוף שלו, כאשר ביקשו לומר עליו שבחים, אמר הרב ש'הוא מצייט לכל דבריו, ועושה כל מה שאני אומר לו'. כך היה ר' סנדר, כבן לפני אביו, וכתלמיד בפני רבו, דולה ומשקה, מקשיב לכל מילה היוצאת מפי הרב, ומעבירים לאחרים בטוב טעם, ובנועם, באצילות מידותיו שירש עוד מינקותו, והמשיך לקבל בבית הגדול הזה, זכה להיות לעזר להרבה אנשים, ובפרט לתינוקות של בית רבן, וכבר קבעו חז"ל (בבא בתרא ה' ב') כי 'מצדיקי הרבים ככוכבים לעד' - אלו מלמדי תינוקות, יהיו הדברים הקצרים לעילוי נשמתו, ותהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

יש לציין כי הדברים נכתבו ונערכו, מתוך רשמיותו האישיים של המנוח זצוק"ל, ועברו את עריכת מערכת הגליון, ועל כן כל טעות וכדו' יש לתלות במערכת, ולא בכותב המנוח זצוק"ל, ונקוה כי הדברים מכוונים אל האמת.

ראיתי לנכון להעלות ע"ג הכתב, לאחר פטירתו של הרב זיע"א, מן הדברים אשר שמעתי וראיתי בעיני, אצל מרן הרב זיע"א, ויהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

המשך בעמוד 2

מופתים - דבר ה' בפיו

סיפורי מופתים רבים נקשרו בשמו של הרב, ובעינינו ראינו רבים מהם, כאשר חלק ראינו עין בעין, כיצד הרב משיב ברוח קדשו, ודבר ה' בפיו, כאשר ישאל איש בדבר האלוקים, פעם נגיש להרב, יהודי שלא זכה לזש"ק, וביקש עצה, הרב אמר לו שיקנה תפילין ויתן לאדם אחר שאין לו תפילין בכדי שיוכל להניחם, והיהודי זכה לחבוק בן, אחרי תקופה הגיע שוב להרב ואמר שהוא רוצה עוד ילד, והרב ענה שוב את אותה תשובה, כשהגיע בשלישית הרב אמר לו 'כבר אמרו לך מה עושים'. וכך הוא שבכל פעם שרצה ילד היה תורם תפילין לעוד יהודי שאין לו תפילין ונפקד בילדים רבים.

ומכבדה יותר מגופו

בחיי חיותה של הרבנית ע"ה, היה ניתן לראות כיצד הרב מייחס חשיבות רבה לברכותיה, ונותן ערך ומשקל לדבריה, כך היה כאשר פעמים היו אנשים עם מחלות קשות, שביקשו ברכה, והרבנית ע"ה היתה אומרת שילמדו משניות מסכת קינים עם ברטנורא ופירוש 'קן המפורשת' ולא יצטרכו לרופאים, כאשר שאלו על כך להרב, השיב שזו 'סגולה מהרבנית' וג"כ המליץ לקיימה.

הרב רחש כבוד לרבנית ע"ה, ולא היה מתחיל סעודה בלעדיה, ואף כאשר מאות נשים חיכו בתור, היה אומר לי: 'תקרא לאמא, אחרת אני לא אוכל', והרבנית ע"ה התנצלה מהממתנות בתור, שאין לה ברירה, והיא חייבת לאכול עם הרב, הרב דאג לה, גם ידע שאחרת היתה יכולה לשכוח מלאכול, מרוב טוב ליבה הרחום.

'הכסא'

אחד הדברים המיתולוגיים, שעמדו בבית הרב, שנים רבות - הוא 'הכסא' - עליו ישב מרן בעל הקהלות יעקב זיע"א, ועליו ישב הרב, ואודות 'הכסא' ספרה לי הרבנית ע"ה שהרב היה סובל מכאבים ברגליים ולא מצאו תרופה לכאבים, ואחרי פטירתו של מרן בעל הקה"ק, כאשר עבר הכסא לבנו יחידו - הרב - והתחיל ללמוד ולשבת על 'הכסא' בקביעות, תוך זמן קצר הכאבים נעלמו, ומאז - קבעה הרבנית ע"ה - שזהו כסא קדוש, כי הכסא ספג רבבות שעות עמל ושקידה עצומה בתורה הקדושה, וכאשר היו באים נשים עם צרות היתה אומרת להם שישבו על הכסא ויגידו תהילים, והיה זה סגולה שאלפים ראו בו ישועות.

'כשתראה את הגומיות תזכר לשלשל ולזרוק את המכתבים בדואר כך לא תשכח'

זריזותו של הרב, לא ידעה גבול, בכל מצוה שעמדה כנגדו עשה הכל כדי לקיימה בזריזות ובשלימות בלי עצלנות או התעכבות, וכך רצה שגם אנו נתנהג, כך למשל הביא לי באחת ההזדמנויות, מעטפות וגלויות ע"מ שאכניסם בתיבת דואר ישראל, ומשראה שלא נישלתי מיד לשלשלם, נישלתי אלי והביא לי גומיות, ורצה שאחזיק אותם בידי, לפליאתי השיב ואמר: 'כשתראה את הגומיות תזכר לשלשל ולזרוק את המכתבים בדואר כך לא תשכח', לא היה אצל הרב תירוצים ועצלנות, כל דבר מצוה היה צריך להיעשות מיד, וצריך לעשות כל טצדקי על מנת שלא לדחותו.

'ביקשתי ממך כי אתה 'בריה'

היה זה באחד מימי חג הסוכות, כאשר גשם חדר אל תוככי הסוכה, באופן שהיה פטור של מצטער, אך הרב שמצוות ישיבה בסוכה היתה חביבה עליו, ולא בכדי יותר עליה - ביקש ממני - שאחפש נילון עבה, אמרתי לו, הרי בחוה"מ החנויות סגורות, הרב השיב נחרצות: 'ביקשתי ממך כי אתה 'בריה' (כינוי זה היה שגור על לשונו של הרב, כאומר: 'אתה חברה'מן

ותוכל להסתדר בכל מצב'), אתה בודאי תדע איך משיגים'.

ומשכך, נסעתי לרמת גן ושם קניתי נילון עבה, הוא הסביר לי כיצד לתקוע את מסמרים מלמטה, באומרו כי 'יש דעה אחת שאם הנילון מיועד להציל מהגשמים, מקיימים מצוה, והינו רוצה לפחות להרוויח את המצווה לפי אותה שיטה'...

המלחמה נגמרה בפורים בדיון

שנת תשנ"א, ימי מלחמת המפרץ זכורים לכולם, כימים של סיוט מתמשך, פחד ובהלה מבית ומחוץ, כאשר היה איום של טילים כימיים שיחדרו לתוככי ארץ ישראל, והרב היה איתן בדעתו, כי לא יהיה שום חומר כימי, מלבד הבטחת החזו"א כי 'בבני ברק לא יפלו פצצות (באמבע'ס)', אך על אף ההבטחה, הרב אמר לי להביא את מסכת האב"ך שחולק ע"י פיקוד העורף, ומששאלתי אותו

הגר"ס פרייזלר זצ"ל עם הרב זצוקיל

מדוע הוא מורה לקחת את המסכות, הרי ממילא לא יהיו טילים כימיים, ובבני ברק לא יפלו באמבע'ס (פצצות), השיב לי: 'מי יודע, אולי אח"כ המדינה יעשו קנס למי שלא טרח לקחת את המסיכות, ובכדי שלא להתגרות בחוקי המדינה שיקחו את המסיכות ולא ישתמשו בהם', וכך הוא עד היום הקופסא שלי נשארה סגורה ומסוגרת עם המדבקה המקורית, ללא צורך בפתיחתה, הרב היה חוזר ואומר, כי 'המסיכות יהיו לפורים' וכך הוה, שהמלחמה נגמרה בפורים בדיון.

אמנם זאת זכורני, פעם באחת המערכות שהיו כאן בארץ הקודש, והיו אזעקות, בעוונותי הרבים הערתי את הרב ממנוחתו, וכאשר שמע על כך, אמר תהילים, והתיישב ללמוד, חשתי, כי כאשר עם ישראל בצער, לא היה מסוגל להמשיך במנוחתו.

מידת ה'חסד' גברה על טבעו של הרב

ביתו של הרב היה הפקר מוחלט, הרבה פעמים אמר לי בפירוש שהבית 'הפקר', כי אנשים רבים היו מסתובבים בבית, אך בפועל, מי שהכיר את טבעו של הרב, היה איש מסודר ביותר, והדבר היה ניכר היטב, לכל מי שזכה להסתופף בצל הקודש, ונקל לשער כי הדבר הפריע לו מאוד, אלא שמידת גמילות חסדים שהיתה טבועה בו, גברה על הכל, ובשביל 'חסד' נתעלה למעלה מטבעו, עד כדי כך שביתו היה 'הפקר' לכל.

הרבה פעמים הייתי ישן על המיטה שלו, כי פשוט כל הבית היה מלא בנשים שבאו לרבנית ולא היה מקום פנוי, ומטוב ליבו ורצון לעשות חסד הסכים גם להפקיר את מיטתו לאחרים.

שיח סגולות

סגולות רבות היו שגורים על לשונו של הרב, וכולם בראי של תורה, להלן ליקטתי חלק מהם:

למי שסבל מבצקת ריאות שגורמת למחלות נשימה קשות, אמר הרב, שכאשר מוכר את החמץ בערב פסח יכתוב בשר המכירה לנכרי שמוכר לו ג"כ את הבצקת ריאות, והגיע פסח ומכר את הבצק לגוי, והוא לא החזיר

הרב היה מעורר שבשביל לקרוע גזר דין, יש לקיים את מה שאמרו חז"ל בגמ' בשבת (ק"ט ב') 'כל העונה אמן יש"ר מברך בקול רם קורעים לו גזר דינו', והזכיר שיש ב' פירושים למילים קול רם, או כפשוטו בקול רם או בכונה (ע"י רש"י ותוס' שם).

רבים היו מגיעים לשאול להרב אודות עובר שהפוך במעי אמו, וח"ו יש בזה סכנה לעובר, הרב היה מייעץ שיבדקו את כל ספרי הקודש בבית כולל כל

תשובות שהשיב הרב זצוק"ל בכתי"ק לשואלים בימי סערה ומלחמה בעבר, ומתפרסמות לראשונה בגליון 'שיח אמונה'

התשובות נכתבו על ידי הרב זצוק"ל לשואלים פרטיים, ואף שאין ללמוד הלכה למעשה מהוראות שיתכן שיפיים לשעתם, הבאנו הדברים לחיבת הקודש וכחיזוק בעת צרה

אני בחודשים האחרונים מאוד מאוד לחוץ בגלל המצב בא"י אשר נראה שבכל רגע עומדת לפרוץ מלחמה שטרם נראית כמותה, ובגלל כך אני בקושי יכול לתפקד, אני טיפוס מאד שנלחץ, וממש הבריות שלי נחלשת מכך, האם מומלץ שאסע לחו"ל לתקופה [עד יעבור זעם], האם זה חובה/כדאי או שמא בא"י זהו המקום הכי בטוח ועליי להישאר פה, [הדבר בנפשי שממש קשה לי להתרכז כתוצאה מכך].

בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם ואין לברוח מא"י

יש דור ודור / ואני צומח / איני זולתו / וגם / מביט / מן / ארץ / ארץ

האם יש להתפלל בעבור חיילי ישראל שאינם שומר תורה ומצוות שנחטף ע"י ערבים שיהיה לו הצלה משובי.

תתפלל שיחזור בתשובה וממילא ינצל

תתפלל / שיחזור / בתשובה / וממילא / ינצל

האם צריך להפסיק מהלימוד מחמת אזעקת טילים.

תד למקלט עם הגמרא

תד למקלט עם הגמרא

חזון שיח

מתורת מרן החזו"א זללה"ה בעניני מלחמה

השגחת השי"ת גם בזמנינו - מי שרוצה לראות רואה

במינסק בזמן המלחמה לא הי' לו פספורט ושם מי שנתפס בלי פספורט היו יורים בו מיד ושמע שבאו חיילים לעיר לחפש והלך לברוח מהעיר רק טעה ובמקום לברוח לצד השני ברח לצד שהחיילים עמדו והם עמדו שם בשתי שורות והוא עבר ביניהם ואף א' לא אמר לו דבר עד שעבר עד הסוף וברח משם ואמר שהי' בטוח שלא ינזק בשביל שגמר אז לכתוב ספרו על עירובין ע"כ מה שסיפר לי הגר"ש ז"ל בשם מרן זצ"ל וכהנה יש מעשיות לרוב על גדולי ישראל עדויות נאמנות שא"א להכחישן והרוצה לראות רואה'.
ארחות ישר ערך השגחה

'ושמעתי מגיסי הגה"צ ר' שאול ברזם זצ"ל שאמר שמרן החזו"א אמר לו שעד הדור האחרון היו רואים כולם השגחה על גדולי ישראל והגאון ר' אלעזר משה מפינסק זצ"ל היו הגוים דוחפים אותו שידרוך על שדותיהם כי כולם ידעו שהשדה שהוא דורך עלי מתברכת והגדול ממינסק היו בעירו כלבים רעים שכל העובר שם היו מתנפלים עליו וכשהגדול הנ"ל הי' עובר היו בורחים וזה ידעו כל העיר, רק בדור האחרון ממש בטל זה (כנראה להגדיל הנסיון בעקבתא דמשיחא) ואעפ"כ מי שרוצה לראות רואה גם היום וסיפר על עצמו שכשהי'

מילה בסלע

לומדי תורה מעלתם יותר מהרוגי לוד

שאלה. במסכת בבא בתרא (י"ב) אמרו כי הרוגי לוד אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם, משמע שגדולה הצלת נפשות מת"ת, והרי אמרו (מגילה ט"ז ב') 'גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות?'

תשובה. לא מדברים שם על לומדי תורה.

דרך שיחה, א', עמ' תרמ"ז

זכורני, כאשר היה כביכול לחץ וצפיפות, באירועים וכד', נהג לקחת את נכדיו והושיבם על ברכיו, ולמעשה לא חשש לשיטה שאסור להנות מגיד הנשה, והיה אומר שלהלכה מותר ליהנות מגיד הנשה (עי' טור י"ד סימן ס"ה [א"ה]. עי' בקונטרס 'דקדוקי מצוות' ח"א אות ק"ה).

פעמים רבות, היה מסתכל עלי אחרי שהנחתי תפילין, ובידיו הקדושות דואג להדגיש על האמה (האצבע השלישית) שיהיו הסיבוב על הסיבוב בדיוק, זה על גבי זה, עד כדי שאם מסתכלים לא מרגישים שיש כאן סיבוב על הסיבוב.

קדושתו של הרב

מקדושתו של הרב אמר כמה פעמים, שכאשר יש מותג ציור אותיות בלועזית על הביגוד (בלוט), שם הטומאה מזיק לאדם, ויפסיד את סגוליות הסייעתא דשמיא.

מאוד היה מקפיד על כך שבת לא תשב בין שני בנים או בן בין שתי בנות, ואפילו שמדובר באחים, ואפילו שהם קטנים, כי זה מזיק לזכרון, והילד יהיה ח"ו שוכח בעקבות כך את לימודו.

ליבו הרחום של הרב לא ידע גבול, אך כאשר היה מדובר בדבר הנוגע ליראת שמים וכד', היה אומר את דעתו בנחרצות, ולא חת מאיש, זכורני שהיתה דמות שהיה לו רבים שהעריכו אותו כרב, כאשר חלה והגיע למשכב, בקשו ברכה עבורו, מכיון שלא השיב, הציעו שיתפלל שיחזור בתשובה ובזכות זה יזכה לרפואה שלימה, השיב בחדות: 'חוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה'.

הגרי"ם פריילר יציל עם הרב זנוק'ל

עוד זכורני שהיתה דמות רבנית שרצו להחרימו עקב שמועות, ושאלו מה לעשות, והשיב ש'כל זמן שרק אנשים מדברים, ולא ישבו בית דין מוסמך לחקור ולדון ולפרסם גילוי דעתם כפסק הלכה, לא להתייחס לדברים שאנשים מדברים'.

הוראות בענייני מלמדים וחינוך

בתפקידי כמלמד, הייתי שואל שאלות לרוב, הרבה מהם חינוכיות, והרב היה מורה לי ש'המלמד למעשה הוא השליח של ההורים, וחזקה שליח עושה שליחותו, וכאשר המלמד מגלה שיש צורך להפנות לתשומת לב ההורים שיש צורך בביורר נוסף, תחילה המלמד יבדוק אישית, יקח את התלמיד לכמה דקות בנפרד, ויראה אם יוכל לחזור על מה שלמדו ביחידות, ויסביר לו תוספות אחד לאט לאט, וכאשר נצרכים לעזור בדרכים מקצועיות יש לזכור ש'חכמה בגויים תאמין', ולפעמים זו ההצלה לתלמיד, אלא שיש להסביר הדברים באופן שההורים לא ירגישו בעצמם ח"ו הרגשת אשמה אישית מעליבה, כך היה מנחני בדרך אמת על כל צעד ושעל.

'זה מרגיל את התלמידים שלא להתמודד כשיש משהו

המחייב יותר ריכוז'

הרב היה מן המתנגדים נחרצות לשיטות שמדלגים את הרצף הלימודי, כאשר יש נושא יותר קשה, והיה אומר ש'זה מרגיל את התלמידים שלא להתמודד כשיש משהו המחייב יותר ריכוז, צריך שילמדו 'הכל' בסבלנות, ובסוף יש גם סיפוק שהצליחו להבין, אף שנראה כי 'שוכחים ולא קולטים', בסוף דווקא אותו לימוד בעתיד יהיה מובן וברור יותר מהכל, כך אחז הרב בכל סוגי הלימוד, בחומשים, משניות וגמרות, והיה מתנגד שידלגו, אך ורק בספרי מוסר אמר שאפשר לדלג, לפי הענין.

כמו כן היה הרב דוחף ומחנך להרגיל את הילדים, שירגישו שמחה ביהדותם ובקיום המצוות, וסלד מהמתביישים ביהדותם ומסתירים את סימני המצוות, כגון פאות, זקן וכד' [א"ה. ראה ארחות יושר ערך הדרת פנים].

הברכונים והזמירוניים, ולראות שכולם עומדים ישר, ובזכות זה תהיה לידיה טובה וישרה, ובסוף היה חותם את עצתו בברכת 'ונהפוך הוא'...

הרב המליץ לי להתפלל בכותל המערבי הרבה פעמים, ודווקא שם שנאמר שהשכינה לא זזה משם.

גם שמות בני אדם, היה אצל הרב נושא מרכזי, כאשר היה מעדיף תמיד וממליץ על שמות יהודיים שורשיים, לאחד מתלמידיי קראו לו 'תובל', ואמר הרב, ש'תובל קין' היה רוצח, ולכן ישנה את שמות 'לחיים', כמו כן 'לאופיר' אמר שיחליף 'לאפרים', ששורש המילה נמצא בשם זה, לפעמים בחר הרב החלפת שם, ע"פ המשמעות של השם הקודם, כך היה אצל בחור שהגיע אליו לפני כעשרים וחמש שנים, ושמו הפרטי היה 'זוהר', הרב אמר שיחליף ל'מאיר' (שגם הוא משמעותו היא, 'זוהר' זהו גם ענין של אור).

דקדוק הלכה בקיום המצוות

קפידות רבות היו לו להרב ודקדוקי מצוות, כך למשל כאשר קנו לו כיפה חדשה, לפני שלבשה, דרש שהיא תבדק במעבדה, לראות שהיא נקיה משעטנז, שהרי 'המתפלל עם בגדי שעטנז תפילתו לא מתקבלת' [א"ה. ראה יסוד ושורש העבודה, שער הקרבן, פרק א', וריקאנטי פר' קדושים, וקב הישר פרק מ"ו].

מאד היה מקפיד שלא לאכול מחוץ לבית מאוכל מוכן, ורצה אך ורק את מה שהרבנית ע"ה בעצמה אופה ומבשלת, הרבנית ע"ה היתה עושה לו גבינה וכד' בעצמה.

בכל יום, אחרי שהיה מתעורר בין בהשכמת השחר ובין בשינת מנוחה של צהריים הקפיד ליטול ידיים ליד המיטה, תמיד היו שם בקבוקי זכוכית ישנים

עם פקק, כאשר כל בקבוק היה מכיל ליטר אחד, הנכדות היו מגיעות ביום שישי הגיעו אחרי הבית ספר ושמוחו במצווה למלאות את הבקבוקים שיהיו מוכנים מלאים לכל השבוע כחמישה עשר בקבוקים היו שם תמיד, זכורני שכאשר ראה שאני לא הכנתי לעצמי (כי שכחתי), היה מכין בעצמו, לא חסך ולא התעצל, אלא הכין את הבקבוק מים ודלי בסמוך למיטתו.

פעם הראה לי מתוך סידור קטן עבה ובו יש מהנהגות הגר"א, שיש להקפיד להיכנס לתוך בית הכנסת עם הטלית ותפילין, וכאשר פושטם יעשה זאת בחוץ [א"ה. עי' בשו"ע סי' כ"ה סעיף ב' ומשנ"ב שם ס"ק ח'], אחרת יש בזה זלזול שעושה כן מול ארון הקודש, לכן גם בר"ח שצריך לחלוץ התפילין לפני מוסף היה באמצע 'ובא לציון' יוצא ונעמד בחוץ לבית הכנסת ליד החלונות (בצד צפון), שם היה חולצם ונכנס בחזרה כשהתפילין בידו.

פעם גם אמר לי שיש ענין ללמוד כשהטלית מכסה את הראש, ובזכות זה זוכים להשראת השכינה ולמעלות גדולות.

גם בברכת המזון, ראיתי הקפדה מיוחדת, כאשר בימי חול תחילה הקפיד להגיד את פרק התהילים 'מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר', ובשבת את פרק 'שיר המעלות', והסתכל שכל אחד מברך בכסא ששם ישב וסעד, ולא הסכים שיעבירו מקומות, פעם אחת ראה נכד שלא לבש חליפה ומגבעת, ואמר לי שזה עצלות.

עד גיל שבעים היה הרב אוכל סעודה שלישית בארבע אה"צ (שעון חורף), וברגע שהגיע זמן השקיעה לא הרשה שישתו מים כלל, ואמר שיש חשש ונשמות רשעים נכנסו לתוך המים, ויין כן הרשה לשתות (עי' ברמ"א סי' רצ"א ס"ב, והמשנה ברורה שם ס"ק יב. ארחות הרב ח"א עמ' קכו).

כמו כן, בשבת קודש, מזמן מנחה גדולה, הקפיד שלא לומר גוט שבת כי שלש גדולי ישראל נפטרו אז כידוע, משה הרב ע"ה, יוסף הצדיק, ודוד המלך (עי' משנ"ב א"ח סימן רצ"ב).

גם בענין נטילה בחדר שבו סועדים (כמנהג החזו"א שהיה מקפיד שהנטילה תהיה במקום הקידוש, בכדי שלא יהיה הפסק [א"ה. ועי' משנ"ב סי' רע"ג ס"ק ג' וס"ק י"ב]), גם כאשר עדיין לא היה כיוור מובנה בחדר שבו אוכלים, היה הרב מקפיד שיכניסו שני דליים לחדר בו סעדו ועשו קידוש, כדי שיהיה הקידוש במקום סעודה ולא יצאו כלל אף לא לנטילת ידיים בחדר סמוך.

דברי אבל וזכרון בהסתלקות מרן ראש ישיבת עטרת ישראל הגרב"מ אזרחי זצוק"ל

עם הסתלקותו לשמי מרום של **מרן ראש ישיבת עטרת ישראל הגרב"מ אזרחי זצוק"ל**, נביא קצת עובדות והנהגות על הקשר וההערכה שהייתה במשך שנים רבות של מרן הגאון רבי ברוך מרדכי זצוק"ל להרב זצוק"ל.

אין בכדי היריעה הקצרה כדי לתאר ולפרט על קשר ארוך, במאות הזדמנויות, ביקורים בבית הרב זצוק"ל, והשתתפות משותפת במעמדות חיזוק והתעוררות, כטיפה מן הים הבאנו כמה דוגמאות מהתקופות האחרונות.

בסיום הש"ס הראשון שנלמד ע"י לומדי 'שיח אמונה', נשא מרן הגרב"מ זצוק"ל דברי חיזוק, ובדבריו אמר: "דווקא כאן בבית מדרשו של רבינו 'לדרמן', אשר כאן היה לימודו ותפילתו של רבינו במשך עשרות שנים, ובדאי יש עילוי נשמה גדול בסיומים האלו, שרבינו היה המרא דשמעתתא שלהם, שמחתו של רבינו לא היתה רק בסיומים שלו, אלא בכל סיום של כל נער צעיר, כל ספר שחיבר צורב צעיר, רבינו היה מעלעל בדפים, כאילו היה זה ספר שלו. בהזדמנויות שזכיתי להיות לידו בעת לימודו, לא עניין אותו שום דבר, כל הריכוז, הכל, התרכז בדף אחד של תורה, וכל מי שלוקח חלק במפעל הגדול הזה, הרי זו זכות גדולה".

הגרמב אזרחי נושא דברים בסיום הש"ס הראשון של שיח התורה

לקראת יום השנה להסתלקותו של הרב זצוק"ל, התקיים ע"י ארגון 'זכרון רבנו חיים' ללימוד ושינון המשניות לילדי תשב"ר, ביוזמת יו"ר הארגון הרה"ג רבי קלמן אתרוג שליט"א, מבחן ומליון סיומים על מסכת שביעית. במעמד הסיום שהתקיים באולם סמוך למעונו של הרב זצוק"ל, נשא דברי חיזוק מיוחדים מרן הגרב"מ אזרחי זצוק"ל. כן נשאו דברים חתנו של הרב זצוק"ל, הגר"ש שטיינמן שליט"א, ובנו של הרב זצוק"ל הגרי"ש קנייבסקי שליט"א.

הגרמב אזרחי נושא דברים במבחן ומליון סיומים לנע הרב זצוק"ל ע"י ארגון זכרון רבינו חיים

במעמד סיום לימוד הלכות ושמיטה ויובל שהתקיים על ידי מכון 'שיח אמונה' בשנת השמיטה האחרונה, נשא מרן הגרב"מ זצוק"ל דברים במעמד הרב זצוק"ל, כשבדבריו אמר: "מרן שר התורה שליט"א זיכה אותנו בזכות גדולה מאוד, ללימוד שתי הלכות ברמב"ם שמיטה ויובל בכל יום, זוהי זכות מיוחדת במיוחד בתקופה זו, כאשר מדברים על ה' ועל משיחו, מדברים נגד התורה, עושים את הכל נגד התורה, בונים כל מיני דברים, התריס הגדול ביותר והמלחמה הגדולה ביותר בדבר שהקב"ה שומע הכי הרבה בקולנו כשאנחנו לומדים את תורתו הק' כך שהתקנה הזאת היא תקנה שכוללת כמה וכמה ענינים שלבטח כל אחד ואחד יקבל כל משאלות לבו לטובה, וכל ההלכות האלה יעמדו לעזרנו"

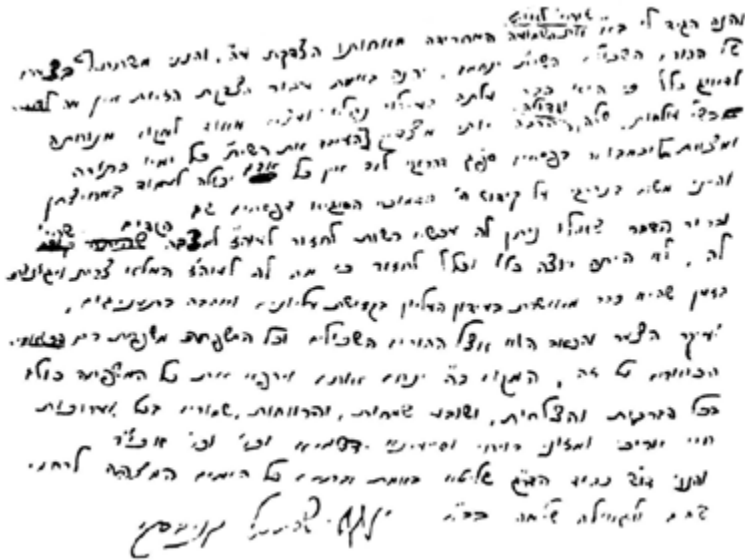

סיום המחזור הראשון של שמיטה ויובל

לאחר הסתלקותו של הרב זצוק"ל, נשא מרן הגרב"מ זצוק"ל דברי מספד, ובדבריו אמר: "אנחנו לא יודעים את גודל האסון שקרה לנו, כמה אנחנו חיינו על חשבוננו. הוא הרי קיים את כל העולם ממש, בוודאי את כולנו. מי יכול להספיד את רבי חיים, אפשר לתאר כמה דברים, אפשר להסביר כמה דברים מכל ההנהגות שלו פה ושם, אבל איך נספידהו, והלא קטני קטנים אנו ליד דמות הענק הזאת".

מרן הגרב"מ זצוק"ל נושא דברים באחד המעמדות במעמד הרב זצוק"ל

בענין צדקת שנהרגה על קידוש ה'

...והנה הגיד לי ב"א שיח"י לאוי"ט את השמועה המחרידה מאחותו הצדקת ע"ה, והנני משתתף בצערם של ההורים השכולים השי"ת ינחמם, והנה באמת עבור הצדקת הזאת אין מה לדאוג כלל כי היא כבר עלתה בעילוי נפלא ועצום מאוד למקום מנוחתה בש"י עולמות שלה, וגדולה הרבה יותר מצדיק (העובד את השי"ת כל ימיו בתורה ומצוות) וכמבואר בפסחים ספ"ג דהרוגי לוד אין כל אדם יכולה לעמוד במחיצתו והיינו משום דנהרגו על קידוש ה' כדמוכח הסוגיא דפסחים שם וברור הדבר שאילו ניתן לה עכשיו רשות לחזור לעוה"ז למצבה הקדום שהי' לה, לא היתה רוצה כלל וכלל לחזור כי מה לה לעוה"ז המלא צרות ויגונות בזמן שהיא כבר מאושרת בעידון העליון בקדושת עליונים ואהבה בתענוגים.

ועיקר הצער והכאב הוא אצל ההורים השכולים וכל המשפחה משפחת רם הכואבים על זה, המקום ב"ה ינחם אותם וירפא את כל המשפחה כולם בכל הברכות והצלחות, ושובע שמחות, והרווחות, שמורים בכל וערוכות חיי אריכי ומזוני רויחי וסייעתא דשמיא וכו' וכו' אכ"ר.

והנני דו"ש כבוד הדר"ג שליט"א באמת ובתמים כל הימים המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה בב"א.

יעקב ישראל קניבסקי
קריינא דאיגרתא, מהדו"ח, א, רי"ט

מלחמה בזמן הסנהדרין היו צריכין לשאול ב'אורים ותומים'...

כשפרצה מלחמת לבנון נשאל, האם היה מותר לפתוח בה, והשיב שבזמן הסנהדרין היה צריך להסכמתם ולשאול ב'אורים ותומים', והיום שאין לנו כל זה, צריך לעמוד על המצב ועל הנסיבות, והוא אינו יודע זאת, אחר כך אמר שלראשי השלטון יש גם שיקולים זרים של כבוד וחשבונות אחרים, ושמע שאחד מראשי השלטון אמר בתחילת פרוץ המלחמה שהוא מוכן להקריב כשבעים או שמונים חיילים והגיב על כך שהם מופקרים ועושים דם ישראל הפקר ומי הם שיש להם העז והאומץ לקחת על כתפיהם אחריות דמי ההרוגים רח"ל מי יודע מתי יצאו מלבנון וכמה קרבנות יפלו...!

הנצחונות במלחמה, הם נסים ע"י קוב"ה בשביל ישראל, ולא מכח הסט"א וכד'

על אלו שטענו שהאידיא שהמלחמות נערכות על ידי הרשעים, אין נסים במלחמות, והנצחונות הם מכח הסט"א, השיב ואמר שבזמננו יש נסים והקב"ה מציל את ישראל, חדא, בזכות שומרי התורה והמצוות, וגם להרחוקים משמירתן הוא מציל שלא ידח ממנו נדח, ועוד שהתוספות במסכת סנהדרין (דף ל"ז ע"ב) כתבו שאפילו כופרים גמורים חזינן שמתים כדרכם, משום שזכות מצות מילה תולה, ושכר מצוות שעשו משתלם בעוה"ז.

תולדות יעקב, עמ' רע"ו

שיח יצחק

מדברי גאב"ד רמת אלחנן מרח הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל

מעצמך, ותתגבר על השינה כדי להגיע בזמן לתפילה, אך לא התחייבת לשלם לך על יקיצה מאימת הטיילים, סיים ראובן את דבריו, שמעון הודה שהתעורר מחמת האזעקה, אך טען שהעיקר הוא שהגיע לתפילה בזמן, ועל כך מגיע לו הסכום ואין זה משנה איך וכיצד התעורר, השאלה היתה עם מי הצדק?

תשובה. היה נראה לכאורה, ששמעון אינו יכול להוציא ממון מראובן, כי קיימת אומדנא שכוונת ראובן היתה ששמעון יתאמץ ויקום לתפילה, ולא מחמת פחד הטיילים, ואם למעשה לא התעורר לצורך התפילה הרי שלא על דעת כן ראובן התחייב, ולכן פטור מלשלם, אולם כאשר הצעתי את הדברים לפני גיסי מרח הגר"ח קניבסקי (שליט"א) [צדוק"ל], אמר, ששמעון צריך לשלם, כי לא התנה שהתחייבותו תחול רק באופן ששמעון יקין לתפילה, אלא אמר שאם 'גיע בזמן' יזכה במאתיים שקלים, וכך אכן אירע ששמעון הגיע בזמן, ומה שטוען שכוונתו היתה רק לדרבן את חבירו להתגבר על השינה ולהשכים לתפילה, הרי אלו דברים שבלב שאינם דברים, ויתכן שאם יקום יום אחד ימשיך בכך, אמנם נראה שאילו הנוסח של ראובן היה 'אם תקום לתפילה אתן לך מאתיים שקל', במקרה כזה אף גיסו (שליט"א) [צדוק"ל] יודה שפטור מלשלם, כי הדגיש שמתחייב רק על אופן שחבירו מתעורר לתפילה ולא להסתיר מטיילים.

ערוך ע"פ חשוקי חמד, נדרים כ"ח א

הבטיח לחבירו סכום כסף אם יבוא לתפילה בבית הכנסת בזמן, ולבסוף התעורר מחמת אזעקה של טילים, ולא מחמת עצמו

שאלה. מעשה בשני נערים, ראובן ושמעון, שמגיעים מידי בוקר לתפילת שחרית, שמתחילה בשעה שמונה, שמעון נוהג מידי יום להגיע באיחור גדול לתפילה, והדבר עורר את חמתו של חבירו, עד שבאחד הימים התרעם עליו ביציאתם מבית הכנסת: 'אתה חסר אופי, עוד לא ראיתי יום אחד בו הגעת בזמן לתפילה, וזאת מחמת עצלותך לקום משנתך'. 'אתה תראה בעיניך' לעומתו השיב שמעון 'שמחר בע"ה אקום בזמן ואתייצב בבית הכנסת בשמונה', ראובן המשיך: 'אני מוכן להתחייב בתקיעת כף באופן שאין בעיה מצד אסמכתא, שאם תגיע בזמן אתן לך מאתיים שקלים, אך אם תאחר אפילו בדקה אחת תצטרך ליתנו ל' ושמעון הסכים להתערבות, למחרת בבוקר, בשעה שמונה בדיוק מתייצב שמעון בשערי בית הכנסת, כשעדיין קורי שינה בעיניו, ולאחר התפילה פשט ידו לעבר חבירו ואמר: 'אני ממתין שתקיים חלקך בהסכם'.

וכאן העלה ראובן טענה מעניינת: 'שינוי יודעים היטב, כיצד קרה שהשכמת קום הבוקר, פשוט מאוד בחמישה לשמונה צפרה אזעקה בקול רעש גדול, ומחוסר ברירה נאלצת לנתר ממיטתך לעבר המרחב המוגן, משם כעבור שתי דקות הגעת לבית הכנסת הסמוך, והרי התחייבותי היתה שתקום

ניתן להאזין לשאלות אקטואליות קצרות מתורת גאב"ד רמת אלחנן שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל, בקו 04-3760582

ישמעאל ימסרו המלוכה לעתיד לבוא למלך המשיח

חד גדיא. יש לפרש ע"פ המדרש (שוחר טוב פ"ו ומובא ג"כ ברש"י זכר"ס פ"ה) למנוצח על השמינית על ד' גליות שהן שמונה מלכיות, בבל כשדים, מדי פרס, יון ומוקדון, ישמעאל ואדום (רש"י העתיק אדום וישמעאל), וכו' **אדום וישמעאל** על בסדר הדורות שבימי הגאונים כבשו הישמעאלים ירושלים מהרומיים, וזה נקרא ישמעאל נטלו מאדום, והם ימסרו המלוכה למשיח, כמפורש בפדר"א פ"ל ג' מלחמות של מהומה עתידין בני ישמעאל לעשות באחרית הימים ומשיח בן דוד יצמח ע"ש, ועפ"ז **יתפרש כל הפיוט** וכו' **מלאך המות** זה ישמעאל כמ"ש (בראשית רבה פמ"ה) והוא יהי פרא אדם שהכל בוזזין ממון והוא בוזז נפשות, ומלכות ישמעאל תמסור המלוכה **להקב"ה** כמ"ש בפדר"א פ"ל וכו' ל', במהרה בימינו אמן (ועי' בעה"ט סוף חיי שרה).

הרב צוקל באמירת תהלים

טעמא דקרא - לפסח

בימי שמואל כשנשבה הארון כמפורש בפסוק ואח"כ כתיב אצל שמואל (ש"א ז) שהשיב מגת ועד עקרון משמע דאשקלון ועזה לא השיב ובפסירת שאול כתיב בש"ב א' אל תגידו בגת אל תבשרו בחוצות אשקלון משמע דפלשתים חזרו ונטלו את גת וגבי דוד כתיב בדה"א י"ח ויקח את גת מיד פלשתים [ועי' סנהדרין ק"ב א' והוריש אתכם גת משמע קצת דעד ימי רחבעם ה' גת בידם וצ"ע] ובתחלת ימי שלמה כתיב במ"א ב' דאכיש מלך בגת משמע שחזרו ליד הפלשתים ואח"כ כתיב אצל שלמה שמלך מתפסח ועד עזה וכן אצל רחבעם כתיב בדה"ב י"א שבנה את גת וגבי עוזיהו כתיב שם כ"ו וילחם בפלשתים ויפרוץ את חומות גת ואת חומות יבנה (מתרגמין עזה) ואת חומות אשדוד ויבן ערים באשדוד אלמא שחזרה גת לפלשתים עד שכבשה עוזיהו ובעמוס שנתבא בימי עוזיהו כתיב (עמוס א') על שלשה פשעי עזה וגו' ושלחתי אש בחומות עזה וגו' והכרתי יושב מאשדוד ותומך שבט מאשקלון והשיבותי ידי על עקרון ואבדו שארית פלשתים וכן במיכה א' כתיב בגת אל תגידו וגבי חזקי' כתיב במ"ב י"ח הוא

הכה את פלשתים עד עזה אלמא שחזרה לפלשתים וגבי צפני' שהי' בזמן יאשיהו כתיב כי עזה עזובה תהי' ואשקלון לשממה אשדוד בצהרים יגרשוה ועקרון תעקר וכן ירמ' שהי' בזמן החורבן אמר (ירמ' כ"ה) לתת להרבה וגו' את כל מלכי ארץ פלשתים ואת אשקלון ואת עזה ואת עקרון ואת שארית אשדוד ושם מ"ז אשר הי' דבר ה' אל ירמיהו הנביא אל פלשתים וגו' באה קרחה אל עזה נדמתה אשקלון ומבואר שחזרו לפלשתים וכן יחזקאל נתבא עלי' אחר החורבן (יחזקאל כ"ו) יען עשות פלשתים בנקמה וגו' הנני נוטה ידי על פלשתים והכרתי וגו' וכן בתחלת בית שני ישבו שם פלשתים ועו"ב לא כבשוה דהא זכר"י ה' בבית שני ומתבאר (זכר"י ט') תרא אשקלון ותירא ועזה ותחיל מאד ועקרון כי הוביש מבטה ואבד מלך מעזה ואשקלון לא תשב וישב ממזר באשדוד והכרתי גאון פלשתים וכן בנחמ"ד ד' ויהי כאשר שמעו האשדודים וכן שם י"ג היהודים הושיבו נשים אשדודיות וגו' ובניהם חצי מדבר אשדודית וגו' ומבואר שהיו בבית ראשון כ"פ כובשין אותן והפלשתים חוזרין וכובשין ולפמ"כ רבנו בה"ה שבבית ראשון שהקדושה היתה מפני הכיבוש כשחזרו הגוים וכבשו בטלה הקדושה ה"ה כשכבשו איזה ערים בטלה הקדושה מהן ולכן אשקלון לא נתקדשה כיון שגם בבית ראשון לא היתה בידיהם כל הזמן וכבר בטלה קדושתה בבית ראשון והא דכתיב וישבו לירושלים ויהודה איש לעירו הכונה באלו שישבו בה בכל בית ראשון או בסוף בית ראשון וכו' ועי' בשבת קמ"ה ב' דמבואר דמדבר עזה הוא מא"י כמ"ש רש"י שם ו"ל דלענין קדושת הארץ כל גבולות הארץ שבפרשת מסעי בכלל זה אף שלא כבשוה עו"מ כמ"ש כ"פ פ"א ותשו' תשב"ץ ח"ג סי' ר'.

ביאור ההלכה שם

אם עזה כארץ ישראל לגבי תרומות ומעשרות

הישוב היהודי שהיה בעבר בעיר 'עזה' עורר את הנידון אם כבשוה עולי מצרים ועולי בבל, לגבי חיובה בתרו"מ.

הרב צוקל בספרו 'דרך אמונה' הרחיב את היריעה בנושא זה, ואף כתב בדרך מיוחדת לבאר את ענין כיבוש העיר 'עזה', והוכיח מפסוקי התנ"ך שהעיר 'עזה' נכבשה ע"י ישראל, אך לא לזמן ממושך, משום שנלקחה שוב ע"י הגויים, וחוזר חלילה.

העתקנו בקיצור את הדברים, והרוצה להחכים יעיין במקורם.

'אבל הערים שאחר אשקלון כגון עזה וכו' לא כבשוה גם עולי מצרים לפ"ד רבנו [והא דכתיב וילכוד יהודא את עזה כבר הקשו כן בירושלמי ותירצו דתרי עזה הוו וכו', אבל דעת הרבה ראשונים דעולי מצרים כבשו גם עזה רק עולי בבל לא כבשו רק עד אשקלון וכו', ואפשר דגם כוונת רבנו דבריבוע זה כבשו הכל עולי מצרים אבל חוץ מריבוע זה יש מקומות הרבה שלא כבשו אבל יש גם מקומות שכבשו.'

דרך אמונה תרומות פ"א ה"ז, ס"ק ע"א

...וצ"ל דהתירוץ הוא דנהי דיהודה כבש את עזה ואת אשקלון מ"מ הפלשתים חזרו ולקחווה מהם אחר זמן קצר וכן מוכח בשופטים עצמו שם דלבתר דכתיב בפרק א' וילכוד יהודה את עזה ואת אשקלון ואת עקרון כתיב בתר הכי בפ"ג ואלה הגוים אשר הניח ה' לנסות במ וגו' חמשת סרני פלשתים (ומשמע שם בפ"ג דגם אחרי מות יהושע לא כבשוה או שכבשוה וחזרו ונטלו מהם ע"ש) וכן מפורש בפסוק דבימי שמשון היו כל ה' ערי פלשתים ביד הפלשתים וכן

1 ולהשלמת הדברים, הנה לשון הפרקי דרבי אליעזר (סוף פרק ל'): ד' ישמעאל אומר חמשה עשר דברים עתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים ואלו הן וכו' ושני אחים יעמדו אליהם נשיאים בגופן ובימיהן יעמד צמח בן דוד שנ' ביומיהן דמלכא אינון ועוד היה ר' ישמעאל אומר שלשה מלחמות של מהומה עתידין בני ישמעאל לעשות בארץ באחרית הימים, שנאמר: כי מפני חרבות נדדו, ואין חרבות אלא מלחמות, אחת ביער בערב מפני חרב נטושה, ואחת בים מפני קשת דרוכה, ואחת בכרך גדול שהוא כבד משניהם, שנאמר: כי מפני כובד מלחמה, ומשם בן דוד יצמח ויראה באבדן של אלו ואלו, ומשם יבא לארץ ישראל שנאמר: מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה הדור בלבשו צועה ברב כמו אני מדבר בצדק רב להושיע'

מילה בסלע

שם 'חנוכה'

פעם הזכיר יהודי לפני הרב זצ"ל את שם אשתו לרפואה וקראו לה "חן", תמה הרב הלא חן הוא שם של בן ולא של בת, ולכן יש לשנות.

השומעים תמהו היכן מצינו בן שנקרא בשם חן, ואמר רבינו שכ"ה בגמ' (ב"ב קס"ו ב') חנן מחנני, ולא בשתים, ופירש רשב"ם מהו ולא בשתים כגון, חן מחנני, והיינו שם שהיו כותבים בשטר, עיי"ש.

חזר ושאל האיש את הרב איך אקרא לאשתי במקום חן, והשיבו הרב: חנה. אמר האיש הלא לחמותי אמה של אשתי קוראים חנה.

אמר הרב: שיקרא לה "חנוכה". המה שמעו כן תמהו הלא חנוכה ג"כ לא מצינו מעולם שהוא שם, ומה טוב בו יותר מאשר בשם חן, כיון שדרך רבינו להקפיד שלא לקרוא בשמות שאין להם מקור, והראה להם רבינו בבית שמואל (אהע"ז סי' קכ"ט אות ח') שהביא בשמות נשים את השם "חנוכה".

רבים

שאלה: למה לא מברכים מליל ב' ואילך להדליק נרות חנוכה וכמו שמצינו בטבילת כלים שנוסח הברכה משתנה בין כלי א' להרבה כלים.

תשובה: עיקר המצוה נר אחד (עי' שבת כ"א ב.).³

ד. ביאור לשון 'הנרות' הללו, בלשון רבים

שאלה: בליל א' דחנוכה היאך אומר הנרות הללו לשון רבים ולכא' הוי דובר שקרים דלא יכון וכו'?

תשובה: הנרות הללו של כלל ישראל.⁴

ה. ברכת הרואה על נרות ההידור

שאלה: כשכבה הגר העיקרי האם יכול לברך ברכת הרואה על נר ההידור.

תשובה: יתכן שכן.⁵

שאלה: בהג"ל צ"ל, דהשער הציון (תרע"ו ה) הביא למש"כ הגרעק"א דהנזכר ששכח לברך באמצע שהדליק הנרות, אם בינתיים כבה הגר העיקרי אינו יכול לברך על נרות ההידור, ואמאי ברכת הרואה יכול לברך.

תשובה: אם כבר יצא לא תיקנו ברכה על הידור בלבד, אבל בודאי גם הם נרות חנוכה.⁶

א. נר שהודלק בשבת משום פיקוח נפש, אם עולה לו גם לנר חנוכה

שאלה: שכח ולא הדליק נר חנוכה בערב שבת, ובלילה אירע בביתו חולה שיש בו סכנה שהיה צריך לנר, האם יכול להדליק ולכוין עליו אף לנר חנוכה ולברך עליו ברכת להדליק נר של חנוכה ובזה יצא ידי חובת המצוה, ואע"פ דנר חנוכה אין ניאותים ממנו מ"מ י"ל דלצורך פיקוח נפש שרי.

תשובה: נר חנוכה צריך להדליק לשם חנוכה ולא לדבר אחר, וכמו שאי אפשר לצאת בנר שבת של חנוכה.¹

ב. אמירת 'ברוך המבדיל' למי שהדליק במוצ"ש ונזכר שלא אמר 'אתה חוננתנו'

שאלה: הנהוג להדליק לפני ההבדלה מה יעשה אם שכח לומר אתה חוננתנו בתפילה, ונזכר לאחר שברך על נרות חנוכה קודם שהדליק, האם יסמוך על דעת רבינו ירוחם (ה"ד ברמ"א סי' רצ"ט ס"י) שמותר לעשות מלאכה שאין בה טורח כהדלקת הנר קודם הבדלה, או יאמר בתחילה ברוך המבדיל ואח"כ ידליק.

תשובה: יתכן שיכול לומר קודם ברוך המבדיל שזה צורך הדלקה ואינו הפסק.²

ג. שעם מדוע אין מברכים להדליק 'נרות' חנוכה, בלשון

1 והוסף רבינו דאף דמותר להשתמש לצורך החולה דל"ס פק"ז און ע"ל, מ"מ להדליק בשביל חולה ויעלה נמי לחנוכה לא מהני, והשואל האריך בדבריו דלמלא כיון דזמן ההדלקה בער"ש הוא קודם השקיעה א"כ אינו יכול לברך ולומר אקב"ו להדליק נר של חנוכה דבליל שבת אין מצוה להדליק (ודעת המוק"צ סי' תרע"ב דברכה מעבט נר חנוכה), ולכא' לזה י"ל דלא גרע מימות החול דאע"ג דעבר זמנה מ"מ יכול להדליק וכמבואר בס' תרע"ב ומה דאיכא איסור הבערה בשבת הוי כאריה דרביע עליה, ומש"כ רבינו לכא' אין כוונתו דאיכא בחנוכה דין 'לשמה', אלא ר"ל דכיון שהדליקו להשתמש בו אין זה כלל נ"ח דהא אסור להשתמש לאורה ופירש"י (שבת כ"א ב) שיהא ניכר שהוא נר מצוה, (וממילא אף לא מהני אם הוא עצמו אינו משתמש בו אלא רק אחר), וכן מצינו דאם יש לו נר אחד עדיף לקיים בו מצות הדלקת נר שבת משום שלום ביתו, וביאר הרשב"א (שם) דטעמא דמילתא הוא מחמת דנר חנוכה אסור להשתמש לאורו וע"כ אי אפשר להדליק נר שיעלה לו לחנוכה ולשבת, ולעיל כתב המ"ב (סי' תרע"ב סק"ב) דהמ"א ס"ל דכשמדליקים בפנים יכול להדליק נר ויעלה לו לחנוכה ולשבת אמנם רוב האחרונים הסכימו דאין לחלק בזה בין זמן הגמ' לזמננו, ובשר"ת מהר"ש ענגיל (ח"ב סי' ג' אות י') נמי הכריע לאיסור יעו"ש בדבריו.

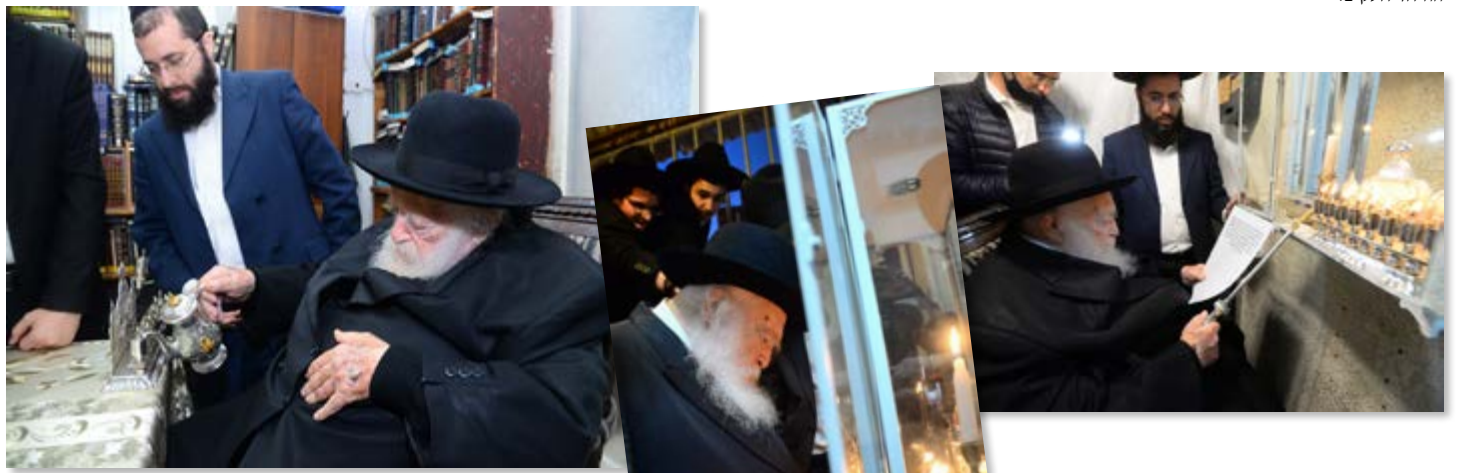
2 עי' שו"ע סי' קס"ז דאין להשיח בין הברכה לאכילה, ואם שח צריך לחזור ולברך, מ"מ אם היתה השיחה מענין הסעודה וכגון הביאו מלח א"י"צ לחזור ולברך, והרמ"א שם כתב דמ"מ לכתחילה לא יפסיק כלל, ועוד אמרינן שם דמותר אף לומר תנו אוכל לבהמה ומבואר דמותר לו לומר שישירו את המונע ממנו לאכול, (והא אסור לאדם לאכול קודם שיאכיל לבהמה), וביאור הדברים דהפסק היינו הסחת דעת מהאכילה והכא דנצרך לדבר כדי לאכול אינו הפסק, ולפי"ז אף הכא י"ל כן דמכיון דבלא הבדלה אסור לו להדליק ע"כ מוכרח לומר ברוך המבדיל אף דהוא אחר הברכה, והנה הרמ"א כתב סי' רע"א ס"ה) דמי ששכח להבדיל עד לאחר שברך המוציא ונוכר קודם שיאכל יאכל מעט תחילה ואח"כ יבדיל, והרמ"א (שם סי' י"ב) כתב דלא דמי לגביל לתורי דשרי לומר כיון דאיכא אסור דאין לאכול קודם בהמתו, ומש"כ אכילה קודם הבדלה הוי אסור דרבנן, אולם הביח"ל (סי' קס"ז ד"ה ומ"מ) כתב דלהרבה פוסקים גביל לתורי הוא דין דרבנן, והשתא י"ל עמאי גבי הבדלה לא אמרינן דידביל תחילה, ויש שכתבו לחלק ענין מנחת שלמה קמא סי' י"ח ובהנחתו) דגביל לתורה הוא דין באכילה דצריך להאכיל לבהמתו קודם אכילתו, אולם מה דצריך להבדיל קודם אכילה הוא אסור שארע הכא במקרה, ובחזו"א נראה דלא ס"ל הכי מדכתב דומאי סי' ס"ו סק"ה ד"ה ואם) דמי שבידך המוציא ונוכר שלא הפריש תרומה מותר להפסיק ולברך, הרי דאף דאיסור זה הוא מקרי מ"מ אינו חשוב הפסק כל דהוי מצרכי הסעודה, ואולי לדבריו יש לחלק בין איסור עשיתי מלאכה קודם שאומר ברוך המבדיל דעדיין חל עליה מקצת דיני שבת (כמבואר במ"מ סי' רצ"ט סק"ב ל"ג), ומש"כ איסור אכילה קודם שיבדיל על היין הוא מדיני המצוה שאין לאכול קודם קיום מצוה וע"כ היכא דהוי ברכה לבטלה נדחה איסור זה, ומ"מ ל"ה החזו"א נראה דאף בכח"ג דהכא יאמר ברוך המבדיל תחילה, ולאחר ששאל למה לא נסמוך על דעת ר"יו ענה רבינו דלכתחילה לא יסומכנו על דבריו וכמ"ש הרמ"א (סי' רצ"ט ס"ה) דהעיקר כסברא הראשונה דאסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל, אולם מוטו משמיה דהגר"י אלשיך (וישמע משה ח"י ע"י ר"י) דיסמוך על ר"יו ודליק בתחילה נר אחד כ"י שלא תהא ברכתו לבטלה ואח"כ יבדיל, וע"כ באשל אברהם (בטשאטש מהדו"ת סי' רצ"ט ס"ה) דהבדלה מהני במחשבה ולפי"ז י"ל דסגי להרהר במחשבה ברוך המבדיל קודם שמדליק, ולאחר ששאל אמאי לא תיסגי דאשתו תאמר ברוך המבדיל ותוציא אותו י"ח הבדלה וענה לו רבינו לכא' יתכן (אבל אפשר דגם אשתו יוצאת בהרכות) וממילא אף היא אינה יכולה לדבר, והנה באחר המוציא אשה י"ח כתב המ"ב (סי' תרע"ה סק"ט) דהיא צריכה לשמוע הברכה, אולם בבעל המוציא את אשתו י"ח מדין אשתו כגופו י"ל ע"כ צריכה לשמוע את הברכות ממנו, ד"ל דכיון דההדלקה היא חובת הבית ובעלה הדליק הנרות אין עליה יותר חובת.

3 וכו"ה בפנ"י אשל אברהם רס"ג י"ח דברות חנוכה אין מצוה כי אם נר אחד סגי ובטבילת כלים י"ח דאף הרבה יאמר כלי ואף להסוברים דיאמר כלים יש לחלק דשם הוא מחויב לטבול כולם מש"כ כן, וכענין כתב רבינו לאחר ששאל דלחסוברים דמברכים אף על נרות ההידור אמאי לא תיקנו לברך להדליק נרות של חנוכה וביאר רבינו כיון שאין חייב אלא בא' תיקנו כן, וע"כ לחק' אות ד', ובהערה שם מש"כ רבינו לבאר אמאי אומרים אף בלילה הראשון הנרות הללו לשון רבים אע"פ דמדליקין רק נר אחד.

4 וכן ממשך ואומר יאנו מדליקין ולא אמר יאני מדליקין וע"כ דאזיל אכולי עלמא, ובה נמי ניחא מה דמקשים אמאי בהדלקת הנרות אומר בלשון יחיד להדליק נר של חנוכה ואילו באמירת הנרות הללו אומר בלשון רבים, ולהאמור י"ל ע"כ דברכת להדליק שהיא ברכת המצוות לא שייך לומר דאזיל על כלל ישראל וע"כ כתוב בלשון יחיד (וע"כ לעיל אות ג'), ומש"כ באמירת הנרות הללו דאזיל על הנרות דכלל ישראל וע"כ באמרי אמת (תרע"א ל"ב ב) מש"כ לבאר בזה.

5 אע"ג דכתב הרמ"א (תרע"ד א) דאין מדליקין בנרות חנוכה מנר לנר, כיון דעיקר מצותו אינו אלא נר אחד והשאר אינו למצוה כ"כ, מ"מ היינו דמעלתו גדולה אבל אין המכוון דשאר הנרות הם כחולין, דהא האיסור להשתמש הוא באור כל הנרות וכמבואר בשו"ע תרע"א א', וכו"ה בהליכות שלמה (פי"ז סי' י"א) וביאר שם דברות ההידור הם ג"כ לפרסם הנס וחלק מהמצוה הם.

6 ובאמת אף מבואר כן בשו"ע שם, דכתב דאם כבה הנר העיקרי קודם שהדליק שאר הנרות אף דאינו יכול לברך להדליק, אבל יכול לברך שעשה ניסים ושהחיינו כדן הרואה, הרי דשרי לברך ברכות הרואה אף כשרק נרות ההידור דולקים.

הרב צצוק ל' מכוין את הנרות בחנוכה קודם ההדלקה

הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

ע"פ המחבר, לא שמענו שעושי את העצה הפשוטה של הרמ"א להפריד הנרות, וצ"ע.

ד) עוד צ"ע דהנה הרמב"ם הנ"ל כתב והמהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית נר לכל אחד בין אנשים בין נשים, והשתא צ"ע דאם הרמ"א פוסק כהרמב"ם שהמהדרין מדליק נר לכאור"א, א"כ הול"ל דגם נשים מחוייבות בהידור הזה וכלשון הרמב"ם, ואילו המ"ב בסי' תרע"ה סק"ט כתב בשם תשובת עולת שמואל דכל הנשים שבבית טפלות לאנשים אלא שיכולות להמשיך על עצמן חיוב כמו כל מ"ע שהזמ"ג, ובאמת לא שמענו גם האשכנזים שנוהגים כרמ"א שנשים ובנות ידליקו, ולכאור"א לפי הרמב"ם היות והמצוה מוטלת גם על נשים דהא אף הן היו באותו הנס כדכ' השו"ע בתרע"ה ס"ג, הרי הן שוין לגמרי להאנשים ואי"ז דומה ללולב ושאר מצוות עשה שהזמ"ג, והו"ל לחייבן בההידור הזה וצ"ע.

ה) עוד יש להפליא על השו"ע שכתב כמה נרות מדליק בלילה הראשון מדליק אחד מכאן ואילך מוסיף והולך וכו' ולא הזכיר שום רמז שמעיקר הדין סגי באחד בכל לילה, וכמו כן צ"ע ק במנהג פשוט של הרמב"ם שלא הזכיר שמעיקר הדין סגי בא' בכל לילה.

ו) והנראה בכ"ז בעזה"י דהנה בגמ' שבת איתא ב' טעמים לב"ה חד אמר כנגד ימים היוצאים וחד אמר מעלין בקודש ואין מורדין, וכתב הגר"א בביאורו דיש נ"מ בין הני תרי טעמי דלמ"ד כנגד ימים היוצאים צריך שיהא ניכר כמה נרות הוספת היום, ואילו למ"ד מעלין בקודש א"צ שיהא ניכר, העיקר שאליבא דאמת הוספת והעלת בקודש, וע"ע בהגר"א שכתב שהר"ף העתיק הטעם שמעלין בקודש, דהיינו שלדעת הר"ף לא איכפת לן שיהא ניכר, וזהו ג"כ דעת הרמב"ם להלכה.

ואף אנו נוסיף ונאמר דהנה כשנדייק בלשון הרמב"ם נחזי

דאין כאן שום דין על הבעה"ב, דהבעה"ב לא הוזכר בכל הרמב"ם, אלא הוא דין על הבית, שמעיקר הדין שבכל בית ידליקו נר אחד, והמהדרין ידליקו אחד כנגד כל אחד מבני הבית והמהדרין מן המהדרין ידליקו אחד כנגד כל אחד ואחד וגם יוסיף לכל א' נר כל יום, ואם יש בכל אנשי הבית עשרה אנשים ידליקו שם בבית ביום השמיני שמונים נרות, ומשמע שכולן א' ליד השני בלי שום היכר והפרדה, והיינו משום דס"ל להרמב"ם כהר"ף דהטעם משום מעלין בקודש וכנ"ל, וטעם ההידורים הוא להרבות בנרות, אולם בספרד חששו שטעמא דב"ה הוא משום ימים היוצאים, וא"כ א"א להדליק שמונים נרות יחד דא"כ לא יהיה ניכר ההוספה, ובזה ניתן להסתפק אם גם להטעם הזה הוא דין בבית א"כ לכאורה אין טעם שיפרידו כל אחד מבני הבית את נרותיו במקום נפרד כדי שיהא ניכר, דהא זה דין על הבית שירבה בנרות כנגד כל בני הבית, ואם רוצה להדר שהבית מוסיף כל יום, א"א שידליק גם כנגד כל בני הבית דהא זה סתירה, יש לו שתי אפשרויות או לקיים רק את ההידור של להדליק עבור כל בני הבית או רק את ההידור של להוסיף, ואם בספרד נהגו לקיים רק את ההידור של ההוספה, א"א להם לקיים ההידור של לכל א' מבני הבית, ואפ"ל אם יפריד ביניהם.

ונראה דזהו דעת הרמב"ם במנהג ספרד, וכן זהו ג"כ דעת השו"ע, אולם הרמ"א דעת אחרת עמו איהו ס"ל שההידור של נר לכל א' אי"ז מדין הבית אלא הוא דין על בני הבית שהם יכולים להדר ולהדליק, ואי"ז שייך להבעה"ב, ואילו ההידור של הוספה הוא דין על הבעה"ב (בנרות של), ואם

רמב"ם פ"ד מחנוכה כמה נרות הוא מדליק בחנוכה, מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד, והמהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית נר לכל אחד בין אנשים בין נשים, והמהדר יתר על זה ועושה מצוה מן המובחר מדליק נר לכל אחד ואחד בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל לילה נר אחד, כיצד הרי שהיו אנשי הבית עשרה, בלילה הראשון מדליק עשרה נרות ובליל שני עשרים ובליל שלישי שלשים, עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונים נרות, מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שהיו כל אנשי הבית מדליקין נר אחד בלילה הראשון ומוסיפין והולכין נר בכל לילה ולילה עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונה נרות בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שהיה אדם אחד עכ"ל הרמב"ם.

וקשה, האי מנהג שנהגו בספרד כמאן, דהנה הא דקאמרי ב"ה בשבת דף כ"א המהדרין מן המהדרין יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך, לפי פשוטו ב"ה קיימי אמהדרין דמדלקי נר לכל א' וא' מבני הבית, ע"ז קאמרי ב"ה דהמהדרין מן המהדרין מוסיפין לכל אחד עוד נר לכל יום, וכדכתב הרמב"ם להלכה, אלא שהתוס' בשבת דף כ"א ע"ב ד"ה והמהדרין

הקשו דאם כל א' מבני הבית יהדרו להדליק כל א' נר, הבעה"ב לא יוכל להדר להוסיף כל יום נר, דאין היכר שהוא הוסיף, דהרואה סבור שכך יש בני אדם בבית, ולכן לדעת התוס' ב"ה דאמרי מכאן ואילך מוסיף והולך לא קיימי אלא אנר איש וביתו אז ניכר ההוספה, וא"כ קשה טובא אם הרמב"ם לומד שב"ה קיימי גם אמהדרין נר לכאור"א, ולא איכפ"ל בטענת התוס' שאין ניכר ההוספה, א"כ על מה שמכו אנשי ספרד שהידרו רק להוסיף כל יום ולא הדליקו לכל א' מבני הבית, שזה חצי מדברי בית הלל, וכן הקשו האחרונים ז"ל, עי' לח"מ וב"ח.

הרב צוק"ל בחלקת דמי חנוכה

ב) עוד צ"ע דהנה מלשון הרמב"ם נראה שאת ההידור של נר לכל א' וא' הבעה"ב עושה והוא הוא זה שמדליק עבורם את הנרות, ואילו הרמ"א בתרע"א ס"ב כתב הלשון וי"א דכל אחד מבני הבית ידליק עכ"ל, מבואר שהם מדליקים ולא הבעה"ב, וצ"ע מה ראה הרמ"א לחלוק על הרמב"ם מדנפשיה בלי ראיות וגם לא מצינו לאחד מן הראשונים שחלק על הרמב"ם בזה, ויתר ע"ז דהנה המ"ב בתרע"א סק"ו כ' בשם הפמ"ג דאם יש לבעה"ב מעות לקנות לעצמו כדי להדר שיוסיף הוא נר בכל יום, ולחבירו שהוא מבני ביתו לא יהי' להדר ההידור של נר לכאור"א, מוטב שיקנה לעצמו כדי שיהא "הוא המהדרין" מבואר שההידור של כאור"א אי"ז הידור של הבעה"ב, ואילו ברמב"ם הנ"ל מבואר היפך מזה, וצ"ע.

ג) עוד צ"ע דהנה המחבר בתרע"א ס"ב פסק דלא ידליקו בני הבית, רק בעה"ב ידליק ויוסיף כל יום עוד נר, כדעת התוס', וכמנהג ספרד שהביא הרמב"ם, והרמ"א פסק דכל א' מבני הבית ידליק, ובלבד שכל אחד מבני הבית ידליק במקום מיוחד כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין (כדי להניצל מקושיית התוס'), ועי' בבה"ל שם ד"ה וזיהרו שכ' משמיה דהגר"א בשם הד"מ דאם עושה היכר לכל א' מבני הבית גם התוס' מודו שיכולים להדליק כ"א מבני הבית, כלומר דבכה"ג גם המחבר מודה דכ"א מבני הבית ידליק, ולכאור"א זה צ"ע דאמאי לא הזכיר המחבר רמז לזה, גם הרמב"ם שהביא מנהג ספרד לא הזכיר רמז שאם יפריד הנרות יוכל להדר כל ההידורים, וודאי אף אם מדליקין כולן בפתח, אפשר לסדר בצורה שיהא ניכר, גם כל הנוהגים

הידור נפרד, יש מצוה על הבעה"ב, ויש הידור על בני ביתו, ואם אפשר להדר שלא יהיה סתירה ביניהם והיה היכר שמוסיפים כל יום ודאי שמן הראוי להדר בזה.

ומיושב ג"כ מה שתמהנו בסק"ד שהאשכנזים שנוהגים ע"פ הרמ"א שזה דעת הרמב"ם להלכה לא ראינו ולא שמענו שהבנות שגרות בבית (שעדין לא נישאו) ידליקו כל אחת נר חנוכה, ורק הבנים הזכרים נוהגין בהידור הזה, וצ"ע אמאי והא ברמב"ם איתא להדיא שההידור של נר לכאור"א הוא בין אנשים בין נשים, (הרמב"ם לא איירי אם אין איש בבית, דאז ודאי היא מחוייבת דאף הן היו באותו הנס וכדכתב השו"ע תרע"ה ס"ג, הרמב"ם איירי להדיא על ההידור של נר לכאור"א), ולפמש"כ א"ש דהרמ"א לא ס"ל כהרמב"ם דההידורים הם על הבית שהבית ירבה בנרות כנגד כל בני הבית ויוסיף ג"כ נר כל יום, דלפי"ז ודאי גם אשה יש לה להדר בזה, כמו שודאי שהיא צריכה להדר (אם היא לבד בביתה) בלהוסיף נר בכל יום, אבל הרמ"א לא למד כן ולדעתו ההידור שבני הבית ידליקו אין לזה שייכות לעיקר הדין שהבעה"ב צריך להדליק, לכן להרמ"א הוא הידור כמו הידור שאשה תמשיך ע"ע מצוות לולב וכל מ"ע שהזמ"ג שיכולה, אבל לחייב אותה א"א, כי הוא חלק נפרד מעיקר המצוה.

ז) ומה שהקשינו בסק"ה למה השמיט המחבר את עיקר הדין נר איש וביתו, ורק הזכיר את המהדרין מן המהדרין, י"ל דהנה גבי הידור מצוה עד שליש (ביק ט' ב') משמע במ"ב ס' תרנ"ו שהוא קרוב לחיוב, (דכשהוא דן אם כבר קנה מצוה כגון ס"ת בזול אם מחוייב למכרו ולקח אחר ולהדר עד שליש, הזכיר שם הלשון אינו מחוייב, משמע דכשנאמר בהידור מצוה עד שליש הוא חיוב, גם מזכיר שם הלשון אינו צריך לקנות ההדר, משמע דכשהדין להדר הרי הוא צריך), וא"כ הכא גבי נר חנוכה שההידור מוגדר בגמ' ודאי שהוא כעין חיוב, ומה לו להשו"ע להזכיר שמעיקר הדין סגי בנר איש וביתו, הן אמת שיש בזה נפק"מ להלכה כגון שאין מחוייב למכור כסותו רק בשביל נר א' בכל לילה כמש"כ המ"ב בתרע"א סק"ג, או א' שאין לו כלום והגבאי צדקה מחוייבין לתת לו שמן לנר, בכה"ג כ' הבה"ל בתרע"א ס"א דא"צ ליתן לו כי אם נר א' בכל לילה דיותר הוי מן המהדרין ואין חיוב ליתן לו, מ"מ כיון דדבר זה אינו מצוי כלל שאין לו להוסיפה, בפרט להשו"ע דרק א' מדליק לכל בני הבית ומוסיף והולך [שזהו רק כ"ו נרות לכל החנוכה], ודאי שכ"א חייב לקנות נרות כדי שיוכל להוסיף בכל לילה, לכן השו"ע לא הוצרך להזכיר ד"ז, וכ"ש הרמב"ם כשהזכיר מנהג ספרד לא הוצרך להזכיר שם שמעיקר הדין סגי בנר איש וביתו, דהא אין דבר זה מצוי כלל שאין לו מעות לקנות רק לנר א' בכל לילה, ואי"ז שייך למנהג, רק כשהרמב"ם כתב את ההלכה הוצרך להזכיר שמעיקר הדין סגי בנר איש וביתו אע"פ שאינו מצוי דהא הרמב"ם אינו משמיט הלכות, אבל השו"ע מה שאינו מצוי הוא משמיט הרבה פעמים, (עי' שו"ע א"ח תל"ה ס"א ברמ"א דיני עכבר נכנס ויוצא השמיט הרב הואיל ולא שכיח).

יש סתירה בין ההידורים, שיעשה היכר בין הנרות ויכלו לקיים שניהם, הבעה"ב יקיים הידורו של ההוספה והבני הבית ג"כ יקיימו הידורם ובלבד שיהא ניכר מהו של הבעה"ב ומהו של כאור"א מבני הבית, ואם אינו עושה היכר (כגון שהפתח קטן וכדו') ההידור של נרות הבעה"ב קודמין, ואם הד"מ ראה במהר"א מפראג שאם יפריד הנרות שיהא ניכר מה של הבעה"ב ומה של ב"ב שפיר דמי, א"כ מבואר שס"ל שהתוס' לא למדו כהרמב"ם דהמצוה היא על הבית, אלא הוא הידור מיוחד שכ"א מבני הבית יהדר להדליק בפנ"ע, ואילו להבעה"ב יש מצוה משלו להדליק מעיקר הדין, ואם רוצה להדר שיוסיף נר בכל לילה.

ומיושב בזה בס"ד כל מה שהקשינו, מה שהקשינו בסק"א האי מנהג ספרד שנהגו הא הוא דלא כהלכה, דהא להלכה פסק הרמב"ם דיש להדר נר לכאור"א מבני הבית, ולמה לא נהגו זה, ולמש"כ מיושב דהמנהג חששו שאם יקיימו גם את ההידור של נר לכאור"א וגם מוסיף והולך לא יהיה ניכר, והם חששו שטעמא דב"ה הוא משום כנגד ימים היוצאים, ולא משום מעלין בקודש, אבל ודאי דס"ל להנהגו כהלכה דב"ה קיימי נמי אנר לכאור"א, אבל א"א לקיימן יחד.

גם מיושב מה שהקשינו בסק"ב דברמב"ם מבואר דהמצוה היא על הבעה"ב שכאור"א מב"ב ידליק ואילו ברמ"א וכן במ"ב הבינו שהמצוה מוטלת עליהם, ובמש"כ א"ש, דהרמב"ם לא קאמר שזה דין על הבעה"ב, זה דין על הבית שכל בית חייב מעיקר הדין שידליקו בפתחו נר א' והמהדרין שבבית ידליקו כנגד כאור"א, והמהדרין מן המהדרין שיוסיפו כנגד כולם נר לכל לילה, ולכן לפי ההלכה שלא איכפ"ל שאינו ניכר ההוספה שידליקו שמונים נרות, ולהמנהג צריך שיהא ניכר ולכן שהבית רק יוסיף נר בכל לילה, אבל הרמ"א ראה במהרא"פ שמהני להפריד בין הנרות של הבעה"ב ובין הנרות של ב"ב, ולמד מזה שאי"ז כלל דין על הבית, מצות נר חנוכה מוטלת על הבעה"ב ואם רוצים הבני הבית להדר שידליקו גם הם, ולכן גם המ"ב הבין לדבר פשוט שההידור שהבעה"ב ידליק ויוסיף נר בכל לילה זה ודאי עדיף מההידור שרוצים אנשי הבית להדר דחייך קודמין.

גם מיושב מה שהקשינו בסק"ג דהמחבר ומונהג ספרד לא הזכירו רמז לומר שאם יפריד הנרות כדי שיהא ניכר שפיר דמי לעשות את כל ההידורים, גם לא שמענו לשום ספרדי שנוהג ע"פ המחבר שעושה את פתרון הרמ"א להפריד הנרות ושכל בני הבית ידליקו, וזה פלא דהא המ"ב כתב שזה מהני אף להמחבר, ולפמש"כ מיושב, דהמ"ב לא כתב שזה מהני להמחבר, אלא מהני להתוס', ובאמת להמחבר והנהגו בספרד דלמדו כהרמב"ם בפירוש עיקר המצוה דהוא דין על הבית באמת לא יועיל להפריד דא"א לתת להבית שני מצוות גם להוסיף וגם שידליקו כנגד כל בני הבית דהא זהו הידור אחד גדול שהבית מהדר, משא"כ להרמ"א והנמשכים אחריו זהו

תורת שיח

חשש חשד בבית שיש בו חלונות בכמה רוחות

שבת כ"ג א' חצר שיש לה ב' פתחים חייבת ב' נרות. נראה פשוט שזה דוקא בבית או בחצר שהדרך שיש לו רק פתח א' לחוץ לכן אפי' מכירים שכאן יש לו שני פתחים יחדשוהו שלא הדליק אבל בחלונות אפי' המדליק בחלון א"צ להדליק בכל רוח שהכל יודעים שבכל חדר יש כמה חלונות להאיר וא"צ להדליק אלא בא' ואין שום סברא שיחדשוהו.

טעמא דקרא, ענייני חנוכה

מילה בסלע

שאלה. 'עשו שונא ליעקב', האם גם ערבים בכלל זה, כי הרי הם מזרע ישמעאל?
תשובה. כלל זה קאי על כל הגויים.

דרך שיחה, א', קס"ו

מנהנעה והמתחדש בעיני דיומא

בביתו של מרן ראש הישיבה הגרבי"ד פוברסקי שליט"א

הגרי"ש קניבסקי שליט"א בשיעור לענין מרן החזו"א בבית הרב זצוק"ל

הרב זצוק"ל מעיין בספר 'דעת נוטה'

מעמד כבוד התורה, התקיים על ידי מכון 'שיח אמונה' בליל היארצייט ה-70 להסתלקות מרן החזו"ן איש, כאשר בביתו של מרן ראש הישיבה הגרבי"ד פוברסקי שליט"א הגיעו והתכנסו קבוצה מצומצמת שעלתה בגורל, מתוך נבחריו לומדי 'שיח התורה' במסלול 'בדרכו 8 דף', וזכו להבחן אצל על מסכת בבא קמא שלמדה בשבועות האחרונים בסדר הלימוד במסגרת 'שיח התורה'.

כפי שהוכרז במעמד סיום חצי הש"ס במסלול 'בדרכו 8 דף' שהתקיים בחול המועד בסוכתו של הרב זצוק"ל, עלו בגורל קבוצה מצומצמת מתוך הלומדים הקבועים במסלול 'בדרכו 8 דף', שזכו להגיע למעונו של מרן שליט"א להבחן על תלמודם, להתברך בשעה קשה זו, ולשמע דברי זכרון על מרן החזו"ן איש' בליל היארצייט, מפי תלמידו מרן שליט"א, כאשר במרכז ביקורם נשא מרן ראש הישיבה הגרבי"ד פוברסקי שליט"א דברי זכרון על מרן החזו"ן איש' זיע"א. מרן ראש הישיבה שליט"א נשא דברים ארוכים על החיזוק הנדרש מאיתנו ללמוד ממרן החזו"ן איש זצוק"ל, כשבתוך דבריו אמר, "החזו"ן איש, לא היה לו שום שייכות לכבוד, וזה צריך ללמוד ממנו, לא לחפש כבוד לא להסתכל על זה בכלל". כל הלומדים הנבחרים בסיום הלימוד במערכת השלפונית של 'שיח התורה' או בעמדות 'נדרים פלוט' נכנסים לעשרות ההגרות היומיות המתקיימות בקביעות ע"י שיח התורה, ובכך ממריצים את הלומדים לשמור על הקביעות בלימוד סדרי הלימוד השונים.

ניתן להרשם ולהצטרף לסדרי 'שיח התורה' בטלמסר של מכון 'שיח אמונה' 03-308-5000 בשלוחת 'שיח התורה' שלוחה 2, וכן בעמדות 'נדרים פלוט' בכפתור 'שיח התורה'.

לרגל יום היארצייט של מרן החזו"ן איש' זיע"א, מסר הגרי"ש קניבסקי שליט"א שיעור לעילוי נשמתו, במנין שבבית הרב זצוק"ל וכפי שהיה נוהג בכל שנה ביום היארצייט. השיעור נמסר בענין מנהג העולם לתלות קשוסים בסוכה שיש בהם פסוקים מן התורה, ועקב ריבוי הנושאים בעניני המלחמה וחנוכה בגליון זה, הוא יפורסם א"ה בגליונות הבאים.

דָּבָר בְּעֵתוֹ מֵהַ טוֹב: בַּשְּׂמֵחָה שֶׁל מִצְוָה וּבִקְרֹת רֹחַ מְרוּבָה, נִתְקַבְּלָה בְּהִיכָלֵי הַתּוֹרָה הַיְדִיעָה כִּי נִיתַן לְהַשִּׁיג עַל שְׁלוֹשַׁת חֻלְקֵי 'דַּעַת נוֹטָה' עַל חוֹמֵשׁ בְּרֵאשִׁית מִתּוֹךְ רַבּוֹת הַתְּשׁוּבוֹת מֵהַרֵּב זְצוּק"ל. כְּמוֹ כֵן, נִיתַן לְהַבְחִין עַל תְּשׁוּבוֹת מִן זְצוּק"ל בְּדַעַת נוֹטָה' בַּמְבַחְנִים הַיּוֹמִיִּים בַּמְפַעַל 'שִׁיחַ הַתּוֹרָה'.

כהמשך לכרך הראשון 'דעת נוטה' על חומש בראשית שיצא לאור בחיי חיותו של הרב זצוק"ל, הופיעו גם בסידרת 'דעת נוטה' על חומש בראשית, הכרך השני על פרשיות וירא, חיי שרה, תולדות, ויצא, והכרך השלישי על פרשיות וישלח, וישב, מקץ, ויגש, ויחי.

כנודע, ספרי 'דעת נוטה' נלקטו מתוך עשרות אלפי תשובות שהשיב בכתב ידו, בעריכת תלמידי חכמים מופלגים רבני 'דעת נוטה' בראשות בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א, ונופו על ידי מרן זצוק"ל ב"יג נפה, בתוספת מקורות וביאורים. ניתן להשיג את הספרים בבית מרן זצוק"ל, בחנויות הספרים המובחרות, או בפניה למכון שיח אמונה 03-3077700. לזיכוי הרבים, החל מתחילת חומש בראשית, ניתן להבחן מידי יום על תשובות מרן זצוק"ל על סדר הפרשיות, כפי שמופיע בספרי 'דעת נוטה', באמצעות מפעל 'שיח התורה' שנוסד לע"נ מרן זיע"א, במסגרת סדרי 'בתורתו' בהם מתקיימים סדרי לימוד על ספרי מרן זיע"א.

ניתן להצטרף לכלל סדרי 'שיח התורה' בטלמסר של מכון 'שיח אמונה' 03-308-5000 בשלוחת 'שיח התורה' שלוחה 2, וכן בעמדות 'נדרים פלוט' - 'שיח התורה'. לקבלת סדרי הלימוד ולקבלת פרשים נוספים ניתן לפנות למכון 'שיח אמונה' בדוא"ל se3077700@gmail.com.

הרב ישעיהו גראוכר הי"ו מציג בפני הגרי"ש קניבסקי שליט"א את רשימות אלפי האברכים שקיבלו תמיכות במסגרת תוכנית 'תורה מגנא ומצלא'.

הגרי"ש שליט"א הביע את התפעלותו והעיד שהרב שי גראוכר הי"ו זכה בשנותיו האחרונות של הרב זיע"ל להיות מגדולי מקורביו, ולא פעם הרב הביע אליו את אהבתו והערכתו הגדולה על מעשיו הגדולים למען עמלי תורה ונצרכי עמי, ובדואי שהמשך פעולות אלו הם עילוי נשמה לרבינו זיע"ל ולהר"ר עודד דוד גראוכר ז"ל שעודד ותמך בבנו הר"ר שי"ו בכל כוחו. בהמשך הביקור בירך הגרי"ש שליט"א את התורמים שיזכו להצלחה גדולה במעשיהם ונחת מכל יוצ"ח.

מה נהדר

מראות הוד משולחנו של הרב זצוק"ל בימים אלו

ביקור רווי דמע בביתו של הרב זצוק"ל התקיים בעת הגעתם של כמה ממשפחות החטופים שנשבו בידי הישמעלים, ועליהם מעתירים הכלל כולו כל העת. בביקורם סיפרו נציגי המשפחות על הסבל והקושי אותו הם עוברים, ובקשו להתברך ולשמע דברי חיזוק מפי בנו הרב זצ"ל, הגרי"ש קניבסקי שליט"א.

בדבריו אמר הגרי"ש שליט"א, שמבואר בגמרא (כתובות ח' ב') שיש אנשים שהם נחשבים כקרוב ציבור עבור כולם, ויש להם חשיבות ומעלה יתירה, ובדואי הזכויות הרבות, שאנשים מתחזקים בשבילם ובזכותם, זה זכות עצומה ונוראה שאין לשער. עוד הוסיף, שתפקידו בעת הזאת, הוא להתחזק בשלושה דברים, ראש וראשון, בלימוד התורה הק', וכפי שאמרו בזוה"ק (פר' בשלה, נ"ח א') שזה הדבר היחיד ששובר את תוקף וחוקי ידי העכו"ם, והתורה מצילה מכל פגע רע, ורב זכותה, בכדי להשיבם הביתה. כמו כן, להעניר בתפילה לבורא עולם, שיחזירם בשלום לביתם.

והדבר הנוסף שצריך להתחזק בו הוא גמילות חסדים, שכבר אמרו חז"ל (סנהדרין צ"ח ב') שבזמן חבלי משיח, יעסוק אדם בגמילות חסדים וינצל. וכל זה יעמוד להם לזכות לחזור הביתה בריאים ושלמים בגופם, לעבודתו יתברך שמו.

לקראת הורדת הגליון לדפוס נתקבלה הבשורה, כי שנים ממשפתי הביקור במעונו של הרב זצוק"ל שזכו להתברך מהגרי"ש קניבסקי שליט"א, מר חן אביגדור, ומר רונן קראונו, זכו לקבל בחזרה את בני משפחותיהם ששחררו מהשב. בתפילה להמשך בשורות טובות.

